

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการนิเทศการศึกษาได้รับความเอาใจใส่และให้ความสำคัญมากขึ้น ทั้งนี้เพราะสภาพความเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิตในสังคมของเราเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วิทยาการใหม่ ๆ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตและการทำงานอย่างมากมาย การศึกษาซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเยาวชน และพลเมืองของชาติให้สอดคล้องกับสภาพการดำรงชีวิตในปัจจุบัน จำต้องได้รับการสอนที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเน้นหนักในงานด้านการนิเทศการศึกษา (บันลือ นฤกษ์วัน, 2535)

การนิเทศการศึกษา จะต้องอาศัยอัตรากำลังจากศึกษานิเทศก์ ซึ่งเป็นบุคลากรภายนอกโรงเรียน ที่มีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอกับความต้องการในการดำเนินการนิเทศภายในของโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากอัตรากำลังของศึกษานิเทศก์ในปัจจุบันนี้ ไม่สอดคล้องกับจำนวนครู กล่าวคือ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้น มีจำนวนศึกษานิเทศก์ 3,552 คน ในขณะที่มีครูจำนวน 339,652 คน ถ้าคิดเป็นอัตราส่วนแล้วปรากฏว่า ศึกษานิเทศก์ 1 คนต้องนิเทศครู 96 คน ซึ่งทำให้การนิเทศได้ไม่ทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

นอกจากข้อจำกัดด้านบุคลากรในส่วนที่เกี่ยวกับอัตรากำลังของศึกษานิเทศก์ที่ไม่เพียงพอต่อการนิเทศภายในโรงเรียนแล้ว สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งก็มีความแตกต่างกัน อีกทั้งบุคลากรภายในโรงเรียนในปัจจุบันเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมากขึ้น และเป็นบุคคลที่รับทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการภายในโรงเรียนของตนเองได้ดีกว่าบุคลากรที่อยู่ภายนอกโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533)

ดังนั้น การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน จึงเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนเป็นความพยายามที่จะปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ดีขึ้น (นิสิตปริญญาโท สาขาวิชานิเทศการศึกษา และพัฒนาหลักสูตร, 2524) และเป็นการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนที่ทำงานร่วมกับครูในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ (วไลรัตน์ นุญสวัสดิ์, 2535) ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นภารกิจอย่างหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียน ในการที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะเป็นการนิเทศของบุคลากรภายในโรงเรียน ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับครูและนักเรียน ย่อมทราบและเข้าใจสภาพปัญหาของโรงเรียน และวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาได้ดีกว่าบุคคลภายนอก ซึ่งจะส่งผลให้การนิเทศตอบสนองความต้องการของบุคลากรภายในโรงเรียนได้มากกว่า

ดังนั้นในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงกำหนดนโยบายด้านการบริหารและสนับสนุน ในข้อ 5 ว่า "ปรับปรุงการบริหารและการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ทุกหน่วยงานใช้แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน สำหรับการนิเทศการศึกษาจะให้ความสำคัญต่อการนิเทศภายในเป็นพิเศษ มีการติดตาม กำกับ และประเมินผล อย่างเป็นระบบ สนับสนุนการค้นคว้า วิจัย การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้..." และยังได้กำหนดมาตรการด้านคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษา ในข้อ 6 ว่า "ให้ทางโรงเรียนดำเนินการนิเทศภายใน อย่างเป็นระบบ" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา มีโรงเรียนในสังกัด 520 โรงเรียน เป็นโรงเรียนชาวเขาถึง 29 โรงเรียน สถานที่ตั้งของโรงเรียนแต่ละแห่งอยู่กระจัดกระจายและห่างไกลตามสภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งมีพื้นที่เป็นป่าไม้ และภูเขาร้อยละ 72.22 มีโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลอำเภอจำนวนร้อยละ 71.50 โรงเรียนที่อยู่ห่างไกลจากอำเภอมียะระยะทางถึง 85 กิโลเมตร (ทำเนียบโรงเรียน, สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง, 2535) การคมนาคมไม่สะดวก ทำให้

เกิดปัญหาการกระจายอัตรากำลังครูไม่เหมาะสม ระหว่างท้องที่ที่มีการคมนาคมแตกต่างกัน สภาพดังกล่าวทำให้การศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด ไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ดำเนินการได้ตรงข้อกำหนดของหลักสูตร ทำให้มีนักเรียนหลายท้องที่ไม่มีความรู้ความสามารถตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเป็นผลให้การนิเทศและการบริหารการศึกษาไม่บรรลุผลเท่าที่ควร (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง, 2536)

จากการสรุปผลการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ในปีการศึกษา 2534 ยังพบว่าไม่สามารถดำเนินการนิเทศได้ตามเป้าหมายไม่ปฏิบัติตามระบบ ขาดเทคนิคและเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ทั้งยังไม่สามารถพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพราะมีขีดจำกัดทั้งด้านบุคลากร ภาระงาน เวลา และงบประมาณ ในปีการศึกษา 2535 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง จึงได้จัดทำโครงการสนับสนุนการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ "เพื่อพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนให้เป็นระบบ และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา" ซึ่งได้ดำเนินการ ด้วยการกำหนดให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอแม่ทะ อำเภอแม่พริก อำเภอห้างฉัตร และอำเภอแจ้ห่ม อำเภอละ 3 โรงเรียน รวม 15 โรงเรียน ได้ทดลองใช้การนิเทศตามแบบที่แต่ละอำเภอได้กำหนดขึ้น ซึ่งโรงเรียนในอำเภอเมืองลำปาง และอำเภอแม่ทะ ใช้การนิเทศโดยคณะกรรมการสัมพันธ์โรงเรียนในอำเภอแม่พริก และอำเภอห้างฉัตร ใช้การนิเทศแบบเจาะจงวิทยากรสัมพันธ์ และโรงเรียนในอำเภอแจ้ห่ม ใช้การนิเทศแบบผสมผสาน โดยสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดทำเอกสารสนับสนุนโครงการ เพื่อให้โรงเรียนได้นำไปใช้เป็นคู่มือในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนตามแนวดำเนินการที่กำหนดไว้ในโครงการ ได้แก่ คู่มือการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน เอกสารเสริมความรู้เรื่องการนิเทศ เครื่องมือนิเทศ

ต่อมาในปีการศึกษา 2536 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ได้จัดทำโครงการสนับสนุนการดำเนินการนิเทศภายใน ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องโดยได้นำแบบการนิเทศ จากการที่ได้ทดลองใช้ใน 5 อำเภอดังที่กล่าวในตอนต้นมาเป็นแบบอย่างของการนิเทศ โดยให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอทุกอำเภอ (13 อำเภอ) ในจังหวัด อำเภอละ 3

โรงเรียน รวม 39 โรงเรียน สามารถเลือกใช้การนิเทศแบบผสมผสาน การนิเทศโดย คณะกรรมการสัมพันธ์ หรือการนิเทศแบบเจาะจงวิทยาการสัมพันธ์ แบบใดแบบหนึ่งได้ ตามสภาพ ความพร้อมและความต้องการของโรงเรียน และจะขยายการดำเนินงานตามโครงการสนับสนุน การดำเนินการนิเทศภายในทุกโรงเรียน ในปีการศึกษา 2537 ตามแผนพัฒนาการศึกษาของ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับโครงการนี้ยังไม่มีผู้ใดดำเนินการวิจัยมาก่อน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าโรงเรียนทั้ง 39 โรงเรียน ตามโครงการสนับสนุนการดำเนินการ นิเทศภายในโรงเรียน ของปีการศึกษา 2536 มีการดำเนินงานอย่างไร และมีปัญหาอะไรบ้าง เพื่อสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปางจะนำผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลพื้นฐานใน การพิจารณาปรับปรุงโครงการฯ ก่อนที่จะขยายการดำเนินงานการนิเทศภายในทุกโรงเรียน ใน ปีการศึกษา 2537 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานการนิเทศ ตามโครงการสนับสนุนการดำเนินการนิเทศ ภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานการนิเทศ ตามโครงการสนับสนุนการดำเนินการ นิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการสนับสนุน การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ในปีการ ศึกษา 2536 จำนวน 39 โรงเรียน โดยจำแนกตามแบบของการนิเทศ คือ การนิเทศแบบ

ผสมผสาน จำนวน 21 โรงเรียน การนิเทศโดยคณะกรรมการสัมพันธ์ จำนวน 9 โรงเรียน และการนิเทศแบบเจาะจงวิทยาการสัมพันธ์ จำนวน 9 โรงเรียน

2. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการดำเนินงานและปัญหาในการดำเนินงานการนิเทศแบบต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ การนิเทศแบบผสมผสาน การนิเทศโดยคณะกรรมการสัมพันธ์ การนิเทศแบบเจาะจงวิทยาการสัมพันธ์ ตามโครงการสนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา ตามแนวดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการนิเทศ
2. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ
3. การวางแผนการดำเนินงาน
4. การปฏิบัติการนิเทศ
5. การติดตามประเมินผลการปฏิบัติการนิเทศ

คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินงาน หมายถึง วิธีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนของการนิเทศแบบผสมผสาน การนิเทศโดยคณะกรรมการสัมพันธ์ การนิเทศแบบเจาะจงวิทยาการสัมพันธ์

การนิเทศภายใน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียน กับคณะครูในโรงเรียน ในการที่จะปรับปรุงพัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน

การนิเทศแบบผสมผสาน หมายถึง การที่บุคลากรในโรงเรียน ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาภายในโรงเรียน และร่วมกันวางแผนกำหนดกิจกรรมการนิเทศตามสภาพปัญหา แล้วนำมาปฏิบัติการนิเทศ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

การนิเทศโดยคณะกรรมการสัมพันธ์ หมายถึง การช่วยเหลือครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อแก้ปัญหา โดยคณะกรรมการร่วมกันทำการนิเทศตามความเหมาะสมของ

โรงเรียน มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำในการนิเทศ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการโรงเรียน ครูวิชาการ
โรงเรียน หัวหน้าสายชั้น หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นคณะกรรมการ
ร่วมนิเทศ

การนิเทศแบบเจาะจงวิชาการสัมพันธ์ หมายถึง การพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตาม
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยโรงเรียนจะต้องมีข้อมูลด้านคุณภาพนักเรียนที่รับผิดชอบในโรงเรียนทุก
คนอย่างละเอียด และหาวิทยาการหลาย ๆ รูปแบบมาช่วยเหลือ ปรับปรุง แก้ไข ตลอดจน
พัฒนานักเรียนที่มีคุณภาพต่ำเหล่านั้นให้ดียิ่งขึ้น

คณะกรรมการดำเนินการนิเทศ หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูที่ได้รับการ
คัดเลือกและแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการ-
ประถมศึกษาจังหวัดลำปาง

ครูผู้รับการนิเทศ หมายถึง คณะครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน ตามโครงการ
สนับสนุนการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ปีการศึกษา 2536 สังกัดสำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัดลำปาง

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการสนับสนุนการดำเนินการ
นิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ในปีการศึกษา 2536

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง
และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอในสังกัด นำไปพิจารณาปรับปรุงการดำเนินงานการ
นิเทศตามโครงการสนับสนุนการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ให้บรรลุจุดประสงค์ของ
โครงการต่อไป

2. ผลจากการวิจัยจะเป็นประโยชน์แก่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน
ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูล โดยแบ่งเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของ
การวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำนียามค้นคว้าเฉพาะในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
จากการวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึง หลักการ แนวคิด ทฤษฎี
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย กล่าวถึง วิธีดำเนินการวิจัย และการเก็บรวบรวม
ข้อมูลโดยละเอียดในเรื่อง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวม
ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล กล่าวถึง การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งนำเสนอในรูปแบบ
ของตารางประกอบคำบรรยาย

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะในการวิจัย

ส่วนสุดท้ายเป็นรายการอ้างอิง และภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย